

Хрущик Р. Б.

здобувач другого (магістерського) рівня
Західноукраїнський національний університет

Грегоращук А. Б.,

здобувач першого (бакалаврського) рівня
Західноукраїнський національний університет
м. Тернопіль, Україна

АНАЛІТИЧНІ ПРОЦЕДУРИ В АУДИТІ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ: ОЦІНКА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

В умовах макроекономічної нестабільності та високої турбулентності бізнес-середовища, спричиненої тривалим воєнним станом в Україні, методологічні підходи до оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання зазнають суттєвих змін. Пріоритети фінансового менеджменту та зовнішнього аудиту зміщуються від аналізу показників рентабельності, які формуються за принципом нарахування, до оцінки абсолютної ліквідності та здатності бізнесу генерувати чисті грошові потоки. Як слушно зазначають О. Рябчук та Є. Мосійчук, в умовах воєнного стану забезпечення фінансової стійкості стає критичною умовою функціонування суб'єкта господарювання, а методологія аудиту має фокусуватися на підтвердженні здатності підприємства безперервно продовжувати свою діяльність в осяжному майбутньому [7]. У цьому контексті Звіт про рух грошових коштів стає ключовим джерелом інформації для прийняття управлінських рішень, а застосування аналітичних процедур під час його аудиту – необхідним інструментом діагностики ризиків втрати платоспроможності.

Метою дослідження є обґрунтування методики застосування комплексних аналітичних процедур в аудиті грошових потоків для виявлення ознак фінансової кризи та оцінки достатності ліквідності бізнесу в умовах невизначеності.

Аудит грошових коштів традиційно характеризується низьким рівнем ризику непідтвердження залишків, оскільки їх наявність верифікується шляхом отримання зовнішніх підтверджень від банківських установ. Проте, найбільш суттєвий аудиторський ризик на сучасному етапі полягає не у підтвердженні залишку на звітну дату, а в оцінці структури грошових потоків та їх достатності для покриття поточних та майбутніх зобов'язань. Нормативною основою для проведення таких процедур виступає Міжнародний стандарт аудиту (МСА) 520 «Аналітичні процедури», який зобов'язує аудитора здійснювати оцінку фінансової інформації шляхом аналізу вірогідних взаємозв'язків між фінансовими та нефінансовими даними [2]. Стосовно аудиту грошових потоків це передбачає перехід від констатації факту руху коштів до глибокого аналізу джерел їх надходження, ритмічності та ефективності використання.

Дослідники Р. Бойко та Я. Ілів, розглядаючи методичні аспекти аудиту торговельних компаній, підкреслюють необхідність детальної оцінки системи внутрішнього контролю за рухом грошових ресурсів [1]. В умовах воєнного стану ефективність контрольних процедур може знижуватися через об'єктивні фактори (дистанційний режим роботи, зміна персоналу, порушення логістики), що створює передумови для викривлення звітності. Аудитор повинен пересвідчитися, що фінансова звітність складена у повній відповідності до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [6] та Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 «Звіт про рух грошових коштів» [5], зокрема в частині коректної класифікації потоків на операційні, інвестиційні та фінансові.

Однією з ключових проблем, яку дозволяють ідентифікувати аналітичні процедури, є викривлення показника чистого руху коштів від операційної діяльності (Operating Cash Flow - OCF). Менеджмент підприємств може намагатися покращити показники операційної ефективності шляхом некоректної класифікації витрат (відображення операційних видатків у складі інвестиційної діяльності) або включення до операційних надходжень сум, які за своєю

економічною сутністю є фінансуванням (поворотна фінансова допомога, короткострокові позики). І. Ясіновська та Р. Кольба наголошують, що ефективність управління грошовими потоками в умовах війни залежить від своєчасного виявлення касових розривів та диспропорцій у структурі надходжень [8].

Для об'єктивної оцінки платоспроможності аудитору доцільно використовувати динамічні коефіцієнти, розраховані на базі грошового потоку, які є більш репрезентативними порівняно зі статичними показниками ліквідності.

Першим важливим індикатором є коефіцієнт бізнес-платоспроможності (Operating Cash Flow Ratio), який розраховується за формулою:

$$K_{OCF} = OCF / CL \quad (1)$$

де:

- OCF – чистий рух коштів від операційної діяльності;
- CL – середньорічна сума поточних зобов'язань.

Цей показник демонструє спроможність підприємства погашати свої короткострокові зобов'язання саме за рахунок основної операційної діяльності, без необхідності відчуження активів чи залучення додаткового позикового капіталу. Значення K_{OC} менше за 0.4 є індикатором високого ризику дефолту, оскільки свідчить про те, що операційний цикл підприємства не генерує достатнього обсягу ліквідності для обслуговування боргів.

Другим важливим інструментом аналітичних процедур є розрахунок коефіцієнта якості доходів:

$$Q = OCF / NI \quad (2)$$

де:

- NI – чистий прибуток (збиток) згідно зі Звітом про фінансові результати.

Співставлення чистого прибутку з чистим операційним грошовим потоком дозволяє оцінити реальне наповнення фінансового результату. У стабільно

функціонуючому бізнесі цей коефіцієнт має наближатися до 1.0 або перевищувати його (враховуючи амортизаційні відрахування). Якщо підприємство декларує значний чистий прибуток, але коефіцієнт Q наближається до нуля або стає від'ємним, це свідчить про низьку якість прибутку. Така ситуація виникає, коли фінансовий результат сформовано переважно за рахунок нарахувань (зростання дебіторської заборгованості без надходження коштів), переоцінки активів або курсових різниць, що не створюють реального грошового потоку.

Третім вектором аналізу є оцінка здатності підприємства до самофінансування та інвестиційного розвитку. Для цього аудитор розраховує вільний грошовий потік (Free Cash Flow – FCF):

$$FCF = OCF - CAPEX \quad (3)$$

де:

– CAPEX – капітальні витрати на придбання та модернізацію необоротних активів.

Від'ємне значення FCF протягом декількох звітних періодів є тривожним сигналом, що свідчить про вичерпання внутрішніх резервів та залежність від зовнішнього фінансування. В умовах обмеженого доступу до кредитних ресурсів під час воєнного стану хронічний дефіцит вільного грошового потоку створює загрозу порушення принципу безперервності діяльності. У такому випадку, згідно з вимогами НП(С)БО 1[4], аудитор повинен оцінити наявність суттєвої невизначеності та розглянути необхідність модифікації аудиторського звіту.

Додатково в умовах кризи доцільно застосовувати показник «швидкості витрачання коштів» (Cash Burn Rate):

$$\text{Burn Rate} = \text{Залишок грошових коштів} / \text{Щомісячні операційні витрати} \quad (4)$$

Цей показник дозволяє аудитору визначити часовий горизонт (у місяцях), протягом якого підприємство зможе фінансувати свою діяльність за рахунок наявних грошових залишків за відсутності нових надходжень. Критично низьке

значення цього показника (менше 3 місяців) вимагає від аудитора додаткової перевірки планів керівництва щодо стабілізації фінансового стану.

Отже, методика аудиту грошових потоків в умовах невизначеності повинна еволюціонувати від процедур підтвердження залишків до комплексного фінансового аналізу природи грошових потоків. Використання запропонованих аналітичних процедур та системи коефіцієнтів дозволяє аудитору виявити приховані ризики ліквідності, оцінити реальне наповнення задекларованого прибутку та сформулювати обґрунтоване професійне судження щодо платоспроможності клієнта. Інтеграція методичних підходів сприятиме підвищенню якості аудиторських висновків та забезпеченню прозорості фінансової звітності, що є необхідною умовою для відновлення довіри інвесторів та кредиторів.

Список використаних джерел

1. Бойко Р. В., Ілів Я. В. Аудит грошових ресурсів торговельних компаній: методичний аспект. *Herald of Iviv university of trade and economics economic sciences*. 2024. № 80. С. 100–106. URL: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2024-80-12>
2. Міжнародний стандарт аудиту 520 «Аналітичні процедури» : Видання МФБ. 2016. URL: https://www.mof.gov.ua/storage/files/ISA_520_Ukr_2016.pdf.
3. Панасюк В. М., Мельничук І. В., Омецінська І. Я. Облік та оподаткування в інтернет-бізнесі: перспективи розвитку та виклики. *Бізнес Інформ*. 2024. №1. С. 258–266.
4. Панасюк В., Мужевич Н. Особливості впливу цифровізації бухгалтерського обліку на бізнес-процеси підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2024. Том 89. № 4. С. 42-48.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 «Звіт про рух грошових коштів» (Форма N 3) : Положення М-ва фінансів України від

31.03.1999 № 87 : станом на 19 берез. 2013 р. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0398-99#Text>.

6. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ М-ва фінансів України від 07.02.2013 № 73 : станом на 6 берез. 2025 р. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.

7. Рябчук О., Мосійчук Є. Аудит фінансової стійкості підприємств в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2025. № 73. URL:
<https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-73-11>.

8. Ясіновська І., Кольба Р. Шляхи підвищення ефективності системи управління грошовими потоками підприємства в умовах війни. *Молодий вчений*. 2023. № 11 (123). С. 168–174. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-11-123-34>.